

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

YOSHLARNI ISH BILAN TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING O'RNI

Muhammadiyev Bilol Ismoil o'gli

Namangan davlat universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti tarix yo'nalishi 3 bosqich talabasi

E-mail: bilolmuhammadiyev5@gmail.com

Tel: +998957707796

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekistonda Yoshlarni ish bilan ta'minlashda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o'rni, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Yoshlar, kichik biznes, xususiy korxonalar, xususiy tadbirkorlik, tadbirkorlik sub'yektlari, tadbirkorlik faoliyati, Iqtisodiyot.*

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotni rivojlantirish, aholi bandligi va daromadlarini oshirishda muhim omildir. Ushbu soha vakillarini har taraflama qo'llab-quvvatlash maqsadida oxirgi ikki yarim yilda Prezidentning ellikdan ortiq farmon va qarorlari qabul qilindi. Jumladan, tadbirkorlik faoliyatini davlat ro'yxatidan o'tkazish, turli ruxsatnomalar olish va boshqa ko'plab xizmatlar tartib-qoidalari soddalashtirildi. Bu borada qulaylik yaratish uchun Davlat xizmatlari agentligi va uning joylardagi markazlari tashkil etildi. Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakil (Biznes-ombudsman) lavozimi joriy qilindi. Barcha hududlarda tadbirkorlar murojaatlarini qabul qilib, hal etishga ko'maklashadigan Bosh vazir qabulxonalarini tashkil etildi. Vazirlar Mahkamasi huzurida Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyati yo'lga qo'yilib, unga 200 milliard so'm va 50 million dollar mablag' ajratildi. Tijorat banklari tomonidan tadbirkorlarga ajratilayotgan kreditlar hajmi oshdi. Bunday amaliy choralar o'z natijasini bermoqda. Kichik biznes mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotining qariyb 60 foizini, sanoat mahsulotlari hajmining uchdan birini, qishloq xo'jaligi mahsulotining 98 foizini, investitsiyalarning yarmini ta'minlamoqda. Ko'pgina viloyatlarda eksportning 70-90 foizi aynan kichik biznesga to'g'ri keladi. Joriy yilning 6 oyida tadbirkorlik subyektlari soni 60 mingtaga ortgan. Yig'ilishda ushbu ko'rsatkichlar islohotlarning dastlabki natijalari ekani ta'kidlanib, asosiy e'tibor hanuzgacha uchrayotgan muammolarni hal etishga qaratildi. Davlatimiz rahbari viloyat, tuman, shahar hokimlari va ularning birinchi o'rinbosarlari mutlaqo yangicha ishlab, 70 foiz vaqtini hududda tadbirkorlikni rivojlantirishga sarflashi kerakligini ta'kidladi.

Har bir viloyat, tuman va shahar hokimlari va ularning birinchi o'rinbosarlari faoliyatiga yangi tashkil etilgan yoki faoliyati qayta tiklangan kichik korxonalar va ularda yaratilgan ish o'rinlari sonidan kelib chiqqan holda baho berib, rag'batlantirish bo'yicha yangi tizim joriy

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

etish vazifasi qo'yildi. Baho berishda korxonalarining yashovchanlik ko'rsatkichi asosiy mezonlardan biri bo'lishi kerakligi belgilandi. Ya'ni, tashkil etilayotgan korxonalarining kamida 50 foizi keyingi 3 yil davomida ishlasa, hokim va uning tadbirkorlik bo'yicha birinchi o'rinbosari, Savdo-sanoat palatasining hududiy bo'limlari rahbarlarini qo'shimcha moddiy rag'batlantirish nazarda tutilmoqda. Vazirlar Mahkamasi, Adliya vazirligi, Iqtisodiyot va sanoat vazirligiga ushbu yangi tizimni joriy qilish bo'yicha ko'rsatmalar berildi. Yig'ilishda Prezident Shavkat Mirziyoyevning Sirdaryo viloyatiga o'tgan haftadagi tashrifi doirasida Xovos tumanini "Tadbirkorlik hududi"ga aylantirish bo'yicha taklif etilgan tashabbusni amalga oshirish masalasi ham ko'rib chiqildi. Iqtisodiyot va sanoat vaziri boshchiligidagi Respublika ishchi guruhi har bir tumanning salohiyatidan kelib chiqib, kichik biznesni rivojlantirish yo'nalishlari bo'yicha takliflar ishlab chiqishi zarurligi qayd etildi.

Ushbu takliflar asosida tadbirkorlarga ularni amalga oshirish, kredit, yer va bino ajratish, infratuzilmaga ulash kabi barcha masalalarda ko'maklashiladi. Videoselektorda sanoat sohasidagi kichik biznes subyektlari va yirik korxonalar o'rtasida sanoat kooperatsiyasini keng yo'lga qo'yish zarurligi ta'kidlandi.[1] Masalan, avtomobilsozlik va qishloq xo'jaligi mashinasozligi tarmoqlari o'rganilganda tadbirkorlik subyektlari va yirik sanoat korxonalar o'rtasida kooperatsiya deyarli yo'qligi, oqibatda yurtimizda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar va butlovchi qismlar import qilinayotgani ma'lum bo'lgan. Achinarlisi, ayrim sanoat korxonalar kichik ishlab chiqaruvchilar u yoqda tursin, xaridorlar talabi bilan ishlashni ham bilmaydi. Shu bois Iqtisodiyot va sanoat vazirligiga o'nta yirik sanoat tarmog'i, jumladan, qishloq xo'jaligi mashinasozligi, elektrotexnika, qurilish materiallari, kimyo, avtosanoat korxonalar bilan kichik biznes o'rtasida sanoat kooperatsiyasini yo'lga qo'yish vazifasi yuklatildi.

Shuningdek, Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi bilan birgalikda kooperatsiya yarmarkalari o'tkazish, mahsulot va xizmatlar o'z egasini topishi uchun "Yagona elektron kooperatsiya birja portali"ni tashkil etish bo'yicha topshiriqlar berildi. Yig'ilishda tadbirkorlik rivojiga to'siq bo'layotgan yana bir muammo – loyihalarni joylashtirish uchun yer ajratish masalasiga alohida e'tibor qaratildi. Bu tizim hanuzgacha ochiq-oshkora ishlamayotgani ko'rsatib o'tildi. Misol uchun, 3 ming 500 gektar maydon "Yer-elektron" axborot tizimiga taqdim etilgan bo'lsa-da, shundan 1 ming 300 gektari yoki 37 foizi savdoga qo'yilgan, xolos. Shu bois, mutasaddilarga yer ajratish masalasini idoralar bilan kelishish, binoni ro'yxatdan o'tkazish jarayonlarini tubdan soddalashtirish bo'yicha ko'rsatmalar berildi. Banklarning tadbirkorlik subyektlariga xizmat ko'rsatishini yaxshilash va ajratilayotgan kreditlar samaradorligini oshirish masalasiga ham e'tibor qaratildi. Hozirda kredit olish istagidagi tadbirkorning murojaati 3 bosqichda, ya'ni tuman-viloyat-respublika darajasida ko'rib chiqiladi. Bankning markaziy idorasi rozilik bermasa, tadbirkor kredit ololmaydi. Oqibatda, bu jarayon ayrim hollarda oylab cho'zilib ketyapti. Shu bois, banklarda kredit ajratish masalalarini bir va ikki pog'onaga o'tkazish, 70-100 nafar xodim ishlaydigan filiallar o'rniga 10-15 nafar shtatdan iborat ixcham bank

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

xizmatlari markazlarini ko'paytirish lozimligi ta'kidlandi. Tadbirkorlarning kredit foiz stavkalariga oid fikrlari muhokama qilinarkan, kreditlar bo'yicha kafolat berish va foizlarni qisman qoplash maqsadida tashkil qilingan Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini kuchaytirish muhimligi aytilgan. Tadbirkorlarning bino-inshootlarini buzish va buning uchun kompensatsiya to'lash borasida tizimli yondashuv yo'qligi tanqid qilindi. Albatta, joylarda amalga oshirilayotgan bunyodkorlik ishlari davomida ayrim binolarning buzilishi tabiiy hol. Biroq, aholi punktlarini istiqbolda rivojlantirish rejalarini hisobga olmasdan, katta hududlarda joylashgan inshootlar buzib yuborilayotgani oqibatida juda ko'p miqdorda kompensatsiya to'lovlari kelib chiqmoqda. Hokimliklar buziladigan binolarning o'rnida yangi korxonalarni qurish bo'yicha investorlarni topib, kompensatsiya to'lovini ularning hisobidan to'lanishini ta'minlamayotgani sababli ushbu xarajatlar davlat byudjeti zimmasiga tushmoqda.

Barcha hokimlarni qat'iy ogohlantiraman – asosli zarurat bo'lmagan holda tadbirkorlarga tegishli mol-mulkni buzishga umuman yo'l qo'yilmasligi zarur va shart, – dedi davlatimiz rahbari.

Adliya va moliya vazirliklari, Savdo-sanoat palatasiga Biznes-ombudsman ishtirokida mol- mulkni buzish va kompensatsiya to'lash tartiblarini yanada takomillashtirish yuzasidan taklif kiritish vazifasi qo'yildi. Yig'ilishda sud tizimining kichik biznes subyektlari murojaatlariga yondashuvi xususida ham so'z bordi. Ma'lumki, xorijiy tajribada 70 foiz nizolar sudgacha hal etiladi. Chunki ishlarni sudda ko'rib chiqish katta xarajat va ko'p vaqt talab etuvchi jarayon hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, tadbirkorlar bilan bevosita ishlaydigan davlat idoralarida nizolarni sudgacha hal etish tuzilmalarini tashkil etish zarurligi ta'kidlandi. Adliya vazirligi, Oliy sud va Savdo-sanoat palatasiga muqobil hakamlik sudlari faoliyatini va mediatsiya institutini kengaytirish masalalarini nazarda tutuvchi qaror loyihasini ishlab chiqish topshirildi. Iqtisodiyot va sanoat vazirligi tizimida Tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish agentligi tashkil etish taklifi bildirildi. Mazkur agentlik ko'rsatilgan sohani yuksaltirish bo'yicha davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish uchun mas'ul bo'ladi. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini ham muvofiqlashtirib boradi.

Faqat katta korxonalar qurib, aholi bandligini va daromadini oshirish, byudjet tushumlarini ko'paytirish masalalarini to'liq hal eta olmaymiz. Turmush darajasini oshirishning eng muhim yo'li tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirishdir, – dedi Shavkat Mirziyoyev.

Yig'ilishda muhokama qilingan masalalar yuzasidan mutasaddi vazirlik va idoralar rahbarlari, hokimlar so'zga chiqdi. Yoshlar mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda ham katta kuch. Respublikamizda 230 mingga yaqin yosh tadbirkor va fermerlar, mohir hunarmandlar faoliyat olib bormoqda. Ularning safi yanada kengayishi uchun davlat tomonidan zarur shart-sharoitlar yaratib berilmoqda. Faqatgina "Yoshlar – kelajagimiz" dasturi doirasida yosh avlod vakillarining 8 mingtaga yaqin biznes loyihasiga 1 trillion 630 milliard so'mdan ziyod imtiyozli kredit mablag'lari ajratildi, natijada 40 mingga yaqin

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

yangi ish o'rnini tashkil etildi. Navqiron avlod tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashda respublikamizda tashkil etilayotgan "Yosh tadbirkorlar" kovorking-markazlari va "Yoshlar mehnat guzarlari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ularda tadbirkorlik ko'nikmalarini egallagan yoshlar mustaqil faoliyatini boshlashmoqda. Qishloq joylarida esa "Har bir yoshga – bir gektar" loyihasining amalga oshirilishi natijasida 65 mingga yaqin yosh dehqonlarga 54 ming gektardan ziyod yer ajratib berildi. Bundan tashqari yoshlar va xotin-qizlarni tadbirkorlikka jalb qilish va tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida Prezident qarori qabul qilindi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholini tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2020 yil 13 oktyabrdagi PQ-4862-son qarorida belgilangan topshiriqlar ijrosi aholi, ayniqsa yoshlar va xotin-qizlar hamda biznes sohasi vakillarini qo'llab-quvvatlashning asosiy yo'nalishlari bo'lib xizmat qiladi. [3]Jumladan qarorda aholini, ayniqsa yoshlar va xotin-qizlarni tadbirkorlikka keng jalb qilish, mikromoliyalash tizimini takomillashtirish, tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etish hamda yagona davlat tashkiloti tomonidan muvofiqlashtirib borish nazarda tutilgan. Mazkur qarorda belgilangan topshiriqlar ijrosini ta'minlash "Nazorat rejasi" ning 5-bandida "Mikrokreditbank" ATB tomonidan nodavlat ta'lim tashkilotlari maxsus sertifikatini olgan, tadbirkorlik tashabbusiga ega jismoniy shaxslar, shu jumladan yoshlar va xotin-qizlarga o'z biznesini tashkil etish uchun 33 million so'mgacha miqdordagi mikrokreditlar ta'minotsiz ajratiladi. Mikrofirmalar va kichik korxonalar ta'ris etgan shaxslarga uchinchi shaxs kafilligi, sug'urta polislari, kredit hisobiga sotib olinayotgan mol-mulklar garovi, Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasining kafilligi va boshqa ta'minot turlari asosida 225 million so'mgacha miqdorda mikrokreditlar ajratiladi. "Mikrokreditbank"ka kasb-hunar va tadbirkorlikka o'qib, sertifikat olgan yoshlarga imtiyozli foizlarda mikrokreditlar ajratish choralari ko'rish vazifasi qo'yildi. Bunday kreditlar 3 yil imtiyozli davri bilan 7 yil muddatga beriladi. Bank tomonidan ushbu maqsadlar uchun kelgusi yilda 45 million dollarlik mikrokreditlar ajratilishi ko'zda tutilmoqda. Endilikda "Har bir tadbirkor – yoshlarga madadkor" tamoyili asosida har 1 nafar tadbirkorga 1 nafardan ishsiz yoshlar birlashtiriladi. Tijorat banklarining hududlarda faoliyat boshlagan "Loyihalar fabrika"lari yoshlarimizning ilg'or g'oyalari asosida loyihaviy taklif va biznes rejalarini tayyorlab beradi. Yoshlar loyihalarini moliyalashtirish uchun Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi qoshida alohida jamg'arma tashkil etilib, ushbu jamg'armaga 100 million dollar mablag' ajratiladi. Ushbu jamg'arma yoshlarning loyihalariga qulay shartlarda va past foizlarda kredit beradi. Bu 2021 yilning o'zida yilda kamida 500 ming yoshga ish joyi yaratish imkonini beradi. Shuningdek, respublikamiz hududlarda "ustoz-shogird" an'anasi yanada kuchaytirilib, ana shu ezgu ishga jalb etiladigan hunarmand ustalarni Bandlikka ko'maklashish jamg'armasidan moddiy rag'batlantirish tizimi joriy etiladi. Yurtimizda erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalarini tashkil etish tajribasidan foydalangan holda barcha shahar va tumanlarida "Yoshlar kichik sanoat zonalarini" tashkil etiladi. Ushbu

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

sanoat zonalarida yoshlar loyihalarini amalga oshirishga ko'maklashish uchun zarur bo'ladigan barcha infratuzilma ob'yektlari joylashtiriladi. Tijorat banklarining hududlarda faoliyat boshlagan "Loyihalar fabrika"lari yoshlarimizning ilg'or g'oyalari asosida loyihaviy taklif va biznes rejalarini tayyorlab beradi. Yoshlar loyihalarini moliyalashtirish uchun Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi qoshida alohida jamg'arma tashkil etilib, ushbu jamg'armaga 100 million dollar mablag' ajratiladi. Ushbu jamg'arma yoshlarning loyihalariga qulay shartlarda va past foizlarda kredit beradi. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, fermer va dehqon xo'jaliklarini qo'shmaganda tadbirkorlik sub'yektlari soni qariyb 408 mingtaga yetgan. Shundan 90 ming 161 tasi xususiy korxonadir.[2]

Xulosa:

E'tiborlisi, xususiy korxonalar soni bo'yicha poytaxtdan keyingi o'rinlarni mehnat resurslari nisbatan yuqori bo'lgan Farg'ona, (11 061 ta), Qashqadaryo (9 200 ta), Namangan (7 188 ta) viloyatlari band etdi. Bu esa ushbu hududlarda yoshlar bandligini ta'minlashda jiddiy siljishlar bo'lishiga katta umid uyg'otadi. Mamlakatda yuqoridagi kabi iqtisodiy loyihalarni amalga oshirilishi aholi, ayniqsa yoshlar uchun yangi-yangi ish o'rinlari yaratilishi va aholi turmush farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Halim Rajabovich Hamroyev Tadbirkorlik asoslari.Toshkent 2010.[1]
2. G'afurov U., Sharipov Q., 2018 Tadbirkorlik asoslari, 11 sinf,[2].
3. Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining qonuni // Xalq so'zi. – 2016. – 15 sentyabr. - №182 (6617)[3].

